

Kötülüğe İyilikle Engel Olalım

Peygamber Efendimiz (s.a.v):

إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ

“Ben, güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim” (Muvatta, Hüsni’l-Huluk, 8) buyurarak, insanlığın en yüce hedefinin ahlaki olgunluk olduğunu bildirmiştir. Güzel ahlak, sadece iyiliğe iyilikle karşılık vermek değil; kötülüğe dahi iyilikle mukabele edebilme erdemini göstermektir. Çünkü kalpleri dönüştüren, öfkeyi dindiren ve düşmanlıkları dostluğa çeviren güç, ancak bu yüce ahlakla mümkündür. İşte Resûlullah’ın (s.a.v) getirdiği ahlak anlayışı da tam olarak budur: İnsanın kendi nefesine rağmen, Allah rızası için affedeabilmesi, iyiliği her durumda üstün tutabilmesi, kötülüklere iyilikle engel olabilmesidir.

اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَاتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

“Allah’tan nerede olursan ol kork; bir kötülük yaptığında hemen ardından onu yok edecek bir iyilik yap; insanlara güzel ahlâkla muamele et.” (Tirmizî, Birr, 55) hadisi, insana hem nefsiyle hem de toplumla olan ilişkilerinde bir ahlâk rehberi sunar. Çünkü kötülüğe kötülükle karşılık vermek sadece düşmanlığı büyütür; oysa kötülüğü iyilikle karşılamak hem kalpleri yumuşatır hem de şeytanın vesvesesini boşa çıkarır.

Bir insan sana haksızlık ettiğinde sen affetmeyi, biri seni kırdığında sen tatlı bir sözle karşılık vermeyi seçersen, kötülük iyiliğe yenik düşer. Bu davranış, sadece karşıdaki kişiyi değil, seni de arındırır. Nefret yerine merhamet, öfke yerine sabır doğar.

Demek ki kötülüğe iyilikle karşılık vermek, sadece bir ahlâkî erdem değil, aynı zamanda kalpler arasında barışı ve sevgiyi inşa eden ilahî bir yöntemdir. Gerçek mümin, kötülüğün ateşini iyiliğin suyu ile söndürendir.

Bir gün Hz. Ebû Zer (r.a.) ile Bilâl b. Rebâh (r.a.) arasında bir münakaşa olur. Öfkesine yenilen Ebû Zer, Bilâl’e: **“Ey siyah kadının oğlu!”** der. Bu söz üzerine Bilâl (r.a.) son derece üzülür ve durumu Resûlullah’a (s.a.v) arz eder. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Ebû Zer’e haber gönderir ve onu yanına çağırır. Ebû Zer gelince Efendimiz şöyle buyurur: **“Ey Ebû Zer! Sen onu annesinin siyahlığıyla mı ayıpladın? Demek ki sen hâlâ cahiliye huylarındansın!”** Bu ikaz karşısında Ebû Zer (r.a.) çok üzülür, pişman olur ve derhâl tevbe eder. Ardından Bilâl’in evinin önüne gider, yüzünü yere koyar ve şöyle der: **“Vallahi Bilâl, sen gelip ayağınla yüzüme basmadıkça kalkmayacağım. Çünkü ben seni kırdım, nefsimle mücadele etmeliyim.”** Bilâl (r.a.) ise ona sevgiyle yaklaşır, yüzüne basmaz, aksine elinden tutar ve kaldırır. Ardından birbirlerine sarılıp helalleşirler. (Buhârî, Edeb 57)

İnsanın kalbi aslında iyiliğe yönelmek isteyen bir nehir gibidir. Fakat bazen nefsin taşları bu akışı engeller. Kişi bir kötülük yaptığında, yaratılışındaki denge bozulur; vicdanı rahatsız olur, içi huzursuzlaşır. İşte tam o anda yapılan bir iyilik (bir özür, bir sadaka, bir tevbe) bu huzursuzluğu giderir ve kalbi yeniden sükûnete erdirir.

Ebû Zer (r.a.)’ın Bilâl b. Rebâh (r.a.) söylediği kırıcı söz, nefsinin bir anlık taşkınlığıydı. Fakat hemen ardından duyduğu pişmanlık, kalbinin hâlâ diri olduğunu gösterdi. Vicdanı onu harekete geçirdi; yaptığı kötülüğün arkasından bir iyilik yaparak kendini arındırmak istedi.

İnsanın fıtratı kötülüğe karşı kendini korur, iyiliğe ise meyleder. Kötülük ona yabancısıdır; tıpkı Kur’an’ın ifade ettiği gibi, kötülük **“münker”**dir; yani tanıdık olmayan, yadırganan, ürküten şeydir. İyilik ise **“maruf”**tur; yani tanınan, bilinen, içe işleyen, kalbin hemen ısındığı şey.

İyilik, bir hatayı onarırken kalpte yeni bir ışık yakar; kötülükse o ışığı söndürmeye çalışır. İnsan, her yanlışının ardından bir iyilik yapma alışkanlığı kazanırsa, nefsinin kötülüğe alışmasını önler, kalbi diri kalır, vicdanı canlı olur.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) hayatında kötülüğe iyilikle karşılık vermesi en çok dikkat çeken ahlâkî özelliklerinden biridir. Kur'an'da da bu husus birçok yerde zikredilmektedir:

اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“Kötülüğü en güzel bir tavırla sav. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost olurur.” (Fussilet 41/34) Bu ayet, kötülüğe karşı en güzel şekilde karşılık vermeyi emrediyor. Düşmanlık besleyen kimselerin bile bu yolla dost olabileceği vurgulanıyor. İslâm ahlâkının özü de budur.

وَيَذَرُوْنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ

“Onlar kötülüğü iyilikle savarlar; işte onlara ebedî yurdun (cennetin) sonucu vardır.” (Ra'd 13/22) Bu ayet, sabreden, namaz kılan ve kötülüğe karşı iyilikle karşılık veren müminlerin cennetle mükâfatlandırılacağını bildirir. Burada iyiliğin pasif değil, aktif bir ahlâkî duruş olduğu görülür.

وَيَذَرُوْنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُوْنَ

“Onlar kötülüğü iyilikle savarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan harcarlar.” (Kasas 28/54) Bu ayette Allah, kötülüğe iyilikle karşılık verenleri övmekte ve böyle davrananlar hem ahlâkî olarak yüce bir mertebededirler hem de cömerttirler.

Öfkeyi Kontrol Edebilmek

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Onlar öfkelendiklerinde öfkelerini yutarlar, insanları affederler. Allah, iyilik edenleri sever.” (Âl-i İmrân 3/134)

Kötülüğe iyilikle karşılık vermenin en açık biçimi öfkeyi yutmak ve affetmektir. Allah, bu hasleti taşıyan kullarını “muhsin” (en güzel davranan) olarak tanımlar. Resûlullah (s.a.v) öfke anında kişinin fiziksel duruşunu değiştirmesini tavsiye etmiştir. Bu tavsiye, hem psikolojik hem de fizyolojik olarak öfkenin etkisini azaltan derin bir hikmete dayanır.

اِذَا غَضِبَ اَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ، فَلْيَجْلِسْ، فَاِنْ ذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ وَاِلَّا فَلْيُضْطَجِعْ

“Biriniz öfkelendiğinde ayakta ise otursun; eğer öfkesi geçerse (ne güzel), geçmezse uzansın.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 3)

İmam Nevevî der ki: **“Bu hadis, öfke hâlinde bedensel değişiklik yaparak nefsin şiddetini yatıştırmanın sünnet olduğunu gösterir. Çünkü öfke, hareketle beslenir; sükûnetle söner.”** (Şerh-u Sahîh-i Müslim, c. 16, s. 157) İbn Hacer el-Askalânî ise şöyle der: **“Öfke ateşi şeytandandır. İnsan ayakta iken şeytanın tahrikiyle hareket etmeye daha yakındır. Oturmak, o ateşin sönmesine vesile olur.”** (Fethu'l-Bârî, c. 10, s. 520)

Hadiste yer alan bu tavsiye, insanın öfkesini fiziksel bir değişiklik ile kontrol etmesinin, kalbini kötülüğe yönelmekten koruduğunu gösterir. Çünkü öfke bir ateştir; akıl ve sabır ise o ateşi söndüren sudur.

İnsan, öfke, korku ve sevinç gibi yoğun duyguların etkisi altındayken doğru karar veremez. Çünkü o anlarda akıl geri çekilir, duygular yönetimi ele alır. Bu yüzden hikmet ehli demiştir ki: **“Üç hâlde karar vermeyin: öfkeliyken, korku içindeyken ve aşırı sevinçliyken.”** Zira bu hallerde insan duygularının esiridir; doğruyu yanlıştan ayırma kabiliyeti zayıflar. Hadiste de yer alan bu öğüt, sadece öfke kontrolü değil, aynı zamanda **karar kontrolü** öğretisidir. Çünkü insan öfkelendiğinde verdiği karar, çoğu zaman pişmanlıkla sonuçlanır.

İnsanları kaybetmek kolaydır, fakat kazanmak zordur. Bir kırıcı söz, bir öfke anı, bir yanlış tepki; yıllarca kurulan bir gönül köprüsünü yıkabilir. Oysa bir tebessüm, bir affediş, bir iyilik; en uzak kalpleri bile yakınlaştırabilir. Bu yüzden kötülüğe iyilikle mukabele etmek, yalnızca bir erdem değil, insan kazanmanın en güçlü yoludur.

Dava ve mücadele yolunda da aynı prensip geçerlidir. İnsan davasına kini, nefreti ve öfkeyi karıştırmamalıdır. Çünkü **kin berrak aklı bulandırır, nefret kalbi katılaştırır, öfke ise hikmeti perde eder.** Hikmet sahibi bir mü'min, **“cehaleti hikmetle, öfkeyi nezaketle defeder.”**

Kötülüğe Karşı Affedici Olmak

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

“Bir kötülüğün karşılığı onun dengi bir kötülüktür; ama kim affeder ve düzeltmeye yönelirse, onun ödülü Allah’a aittir. Şüphesiz Allah zalimleri sevmez.” (Şûrâ, 42/40)

Kur’an’da kötülüğe iyilikle karşılık vermek, kötülöklere iyilikle engel olmak bireysel ahlâkın zirvesidir, toplumsal barışı ve kalp yumuşamasını sağlar affedicilik, sabır ve yumuşak huyluluk kavramlarıyla doğrudan bağlantılıdır, cennete giden yolda en büyük ahlâkî meziyetlerden biridir.

Hiz. Âişe (r.a.) Peygamberimize (s.a.v), “Uhud gününden daha zor bir gün yaşadın mı?” diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **“Kavminden çok eziyet gördüm. Onlardan en ağır olanı, kendimi Abdüylîl b. Abd-i Külâl’e anlattığım Taif günüdür. O beni reddetti. Üzgün bir şekilde oradan ayrıldım. Kendime geldiğimde Karnü’s-Seâlib denilen yerdeydim. Başımı kaldırdım, bir bulutun beni gölgelediğini gördüm. Bulutta Cebrâil vardı. Cebrâil bana, ‘Allah kavminin sana söylediklerini ve yaptıklarını işitti. İşte Allah, dağlar meleğini sana gönderdi. Dilersen onları iki dağ arasına sıkıştırır.’ dedi. Dağlar meleği selam verdi ve dedi ki: ‘Ey Muhammed! Ne emredersen onu yapayım. Dilersen şu iki dağı onların üzerine kapatayım.’ Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) buyurdu ki:**

بَلْ أَرْجُو أَنَّ يُخْرِجَ اللَّهُ مِنْ أَصْلَابِهِمْ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ وَحْدَهُ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا

‘Hayır, ben Allah’ın onların soyundan yalnızca Allah’a ibadet eden bir nesil çıkarmasını umarım.’ (Buhârî, “Bed’ü’l-Halk”, 7; Müslim, Cihâd, 111)

Bu olay, “kötülüğe karşı iyilikle mukabele, kötülüğe iyilikle engel olma” ilkesinin en çarpıcı örneklerinden biridir. Peygamberimiz (s.a.v) davet için gittiği Taif’te taşlanıp ağır şekilde incitildi. Kanlar içinde kaldığı halde onlara beddua etmedi, merhamet etmişti. Bu da onun âlemlere rahmet oluşunun en güzel delilidir.

Gerçekten de Taif’ten ve onların nesillerinden nice müminler, İslam davası uğruna nice mücahitler çıkmıştır... Tıpkı Mekke’den, Medine’den, hatta bir zamanlar Peygamberimiz’e (s.a.v) düşman olan kalplerden çıktığı gibi. O dönemde birçok insan vardı ki, önce İslâm’a ve Müslümanlara düşmanlık beslemiş, onları yok etmeye azmetmişti. Fakat Peygamberimiz’in (s.a.v) ve ashabının yüksek ahlâkı, sabrı, affi ve merhameti onların kalplerini kalıcı olarak fethetti.

Kimi, savaş meydanlarında düşman saflarında iken Efendimiz’in (s.a.v) merhametini görüp iman etti. Kimi, affedilmenin yüceliğine tanık olup kalbini teslim etti. Kimi, Müslümanların kendisine yaptığı iyiliğe hayran kaldı ve “Bu ahlâk ancak bir peygamberin terbiyesi olabilir.” diyerek secdeye kapandı.

Kur’an’da Hz. Yusuf’un (as.) Kardeşlerini Affetmesi

Kur’an’da bu ilkenin fiilen yaşandığı örneklerden biri de Hz. Yusuf (a.s.) kıssasıdır. Kardeşleri Yûsuf’u (a.s.) kuyuya atmış, yıllarca babasından ve ailesinden ayrı kalmasına sebep olmuşlardı. Fakat Yûsuf (a.s.), yıllar sonra Mısır’ın hazinedarı olduğunda onları cezalandırmadı; aksine affetti ve onlara ikramda bulundu.

قَالَ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِمِيْنَ

(Yûsuf dedi ki:) *Bugün size kınama yok! Allah sizi bağışlasın; O, merhametlilerin en merhametlisidir.*” (Yûsuf 12/92) ayetiyle Rabbimiz iffet abidesi olan Hz. Yusuf’un (a.s.) bu ulvi amelini bizlere böylece haber veriyor.

Hz. Peygamber’in (s.a.v) Mekkelileri Affetmesi

Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) Mekke’yi fethettiğinde şöyle buyurdu: *“Siz ne söylüyorsunuz ve benden ne umuyorsunuz?”* Onlar dediler ki: *“Sen asil bir kardeşsin, asil bir kardeşin oğlusun; biz senden ancak iyilik bekleriz.”* Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

إِنِّي أَقُولُ لَكُمْ كَمَا قَالَ يُوسُفُ لِإِخْوَتِهِ: لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ، اذْهَبُوا فَأَنْتُمْ الطُّقَاءُ

“Ben de size kardeşim Yusuf’un kardeşlerine dediği gibi diyorum: ‘Bugün size kınama yok. Gidin, hepiniz serbestsiniz (özgürsünüz).’ (İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 4/54–55; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, 2/142)

Mekke’nin fethinde Peygamber Efendimiz (s.a.v), yıllarca kendisine düşmanlık eden, savaşlar çıkaran, müminlere zulmeden kimselerle karşı karşıya kaldı. Ebu Süfyan, Hind bint Utbe, İkrime b. Ebî Cehil, Safvân b. Ümeyye, Suheyl b. Amr gibi isimler, bir zamanlar İslam’ın en şiddetli düşmanlarıydı. O gün affedilenlerin çoğu, bu merhametin etkisiyle İslam’ı benimsediler.

Câbir’den (r.a.) rivayet edildiğine göre: Bir bedevî, Resûlullahın (s.a.v) yanına geldi. Peygamberimiz (s.a.v) istirahat hâlindeyken adam kılıcını çekip üzerine yürüdü ve: “Ey Muhammed! Şimdi seni benden kim koruyacak?” dedi. Resûlullah (s.a.v), sükûnetle: “Allah!” buyurdu. Bunun üzerine adamın elindeki kılıç yere düştü. Resûlullah (s.a.v) kılıcı aldı ve ona sordu: *“Peki şimdi seni benden kim koruyacak?”* Adam dedi ki: “Sen kılıcı iyi kullanan birisin, ama bana iyilik et.” Resûlullah (s.a.v) sordu: *“Allah’tan başka ilah olmadığına ve benim O’nun Rasûlü (s.a.v) olduğuma şahadet eder misin?”* Adam, “Hayır, ama ben seninle savaşmayacağım, senin düşmanlarına da katılmayacağım.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) onu serbest bıraktı. Adam kabilesine dönüp şöyle dedi: *“Ben size insanların en hayırlısının yanından geliyorum!”* (Buhârî, “el-Cihâd”, 79)

Peygamber Efendimiz (s.a.v) ashabı bir hata yaptığında onlara kızmak ve bağırmak yerine yumuşaklıkla ve merhametle muamelede bulunuyordu.

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لَنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانتَفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

“Sen, Allah’tan bir rahmet sayesinde onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. Öyleyse onları affet, onlar için Allah’tan bağışlanma dile ve işlerde onlara danış. Artık kararını verdiğinde de Allah’a tevekkül et. Şüphesiz Allah tevekkül edenleri sever.” (Âl-i İmrân, 3/159)

Kötülüğe İyilikle Karşılık Verebilmek Yolunda Neler Yapabiliriz

Bu haslet, bir anda değil; sabırla, nefis terbiyesiyle ve Allah’ın rızasını gözeterek kazanılır. Kötülüğe iyilikle karşılık verebilme yolunda;

İlk adım, niyetin temizliğidir. Kişi, “Ben kötülüğe değil, Allah’ın emrine göre davranacağım” diye niyet eder. Bu niyet, kalpte bir denge kurar. Her olayda, “Allah şimdi beni sabırla mı, öfkeyle mi imtihan ediyor?” diye düşünmek, tepkileri kontrol etmeyi kolaylaştırır.

İkinci adım, küçük şeylerle alıştırma yapmaktır. Biri seni terslediğinde susmak, biri hakkını yediğinde beddua etmek yerine dua etmek, biri seni unuttuğunda senin onu hatırlaman... Bunlar kalbi büyütür. Her sabır, bir sonrakine güç kazandırır.

Üçüncü adım, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) örnekliğini kalpte canlı tutmaktır. O, kendisini taşıyanlara bile iyilikle mukabelede bulundu onlar hakkında hidayetleri için dua etti. Çünkü biliyordu ki kötülük, ancak iyiliğin ışığıyla söner. Onun ahlâkını hatırlamak, öfke ateşini söndüren bir su gibidir.

Dördüncü adım, dua ve tefekkürle nefsi yumuşatmaktır. Kalbe her gün şu dua fısıldanmalıdır: *“Allah'ım, beni öfkesine hâkim olan, kötülüğe iyilikle karşılık veren kullarından eyle.”*

Ve nihayet, günlük muhasebe yapmak gerekir. Her akşam insan kendine sormalıdır: “Bugün bana yapılan kötülüklere nasıl karşılık verdim? Gönlüm kırıldığında affedebildim mi?” Bu sorular, kalbin aynasını temizler.

Sonuç:

Kötülüğe iyilikle karşılık veren insan zamanla şunu fark eder: affetmek acizlik değil, yüceliktir; kötülüğe iyilikle karşılık vermek yenilgi değil, zaferdir. Çünkü bu yol, Allah'a yaklaşmanın yoludur.

Günümüzde de Peygamberimiz (s.a.v) ve sahabenin uyguladığı gibi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde “kötülüğe iyilikle karşılık verme” prensibini hayatımızda uygulayabiliriz.

Kendi hayatımızda, günlük ilişkilerimizde ve sosyal çevremizde kötülüğe iyilikle engel olmak değişik şekillerde olabilir: Sabır ve öfkeyi kontrol etmek, karşımızdakinin sözlü veya fiili saldırısına öfkeyle karşılık vermek yerine sakın kalmak, bir kişi size haksızlık ettiğinde bağırarak yerine nezaketle konuşmak, komşunuz sizi kırsa bile kendisiyle güzel geçinmek, karşı tarafı anlamaya çalışmak, yanlış anlamaları düzeltmek ve uzlaşmaya çalışmak, günlük hayatımızda olduğu gibi sosyal medyada da hareket etmek...

Kötülüğe iyilikle karşılık vermek ya da kötülüğe iyilikle engel olmak, sadece bireysel bir erdem değil, aynı zamanda toplumun istikrarını, güvenini ve huzurunu koruyan bir sosyal mekanizmadır. Peygamberimiz (s.a.v) ve sahabe döneminde bu haslet hem kişisel hem toplumsal barışın temeli olmuştur.

İyilikle kötülüğe engel olmak asla bir zayıflık değildir; bilakis büyük bir güç emaresidir. Çünkü kişi, öfkesine hâkim olduğu, nefsinin dizginlediği anda gerçek kudretini gösterir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

“Asıl pehlivan, güreşte rakibini yenen değil, öfkelenildiği zaman nefesine hâkim olandır.” (Buhârî, Edeb, 76) buyurarak bu hakikati beyan etmiştir.

Kötülüğe iyilikle karşılık vermek, kısa vadede zor görünse de uzun vadede hem kalıcı hem de dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Çünkü iyilik, insanın fitratına hitap eder; en katı kalpleri bile zamanla yumuşatır.

Bu haslet sabır gerektirir: evde eşine, çocuklarına karşı; işte arkadaşlarına, sokakta tanımadığı insanlara karşı öfkelerini yenebilen, haksızlık karşısında dahi nezaketini koruyabilen kişi, gerçek anlamda güçlüdür. Zira bu, nefse karşı kazanılmış bir zaferdir.

İyilikle kötülüğe mukabele eden insan hem kendi iç dünyasında huzuru bulur hem de çevresine rahmet saçan bir örnek olur. İşte bu, peygamberlerin yoludur; ahlâkın en yüce mertebesidir.